

Material informacyjny o zasadach przyznawania świadczeń rodzinnych obywatelom Ukrainy przybywającym na terytorium Polski w związku z toczącymi się działaniami wojennymi (zaktualizowany w związku z nowelizacją ustawy pomocowej z dnia 23 marca 2022 r.)

Obywatele Ukrainy, którzy przybyli do Polski w związku z toczącymi się działaniami wojennymi i których pobyt został uznany za legalny na mocy *ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. 583)* - dalej: ustawa pomocowa - będą uprawnieni między innymi do realizowanych przez gminy świadczeń rodzinnych, o których mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych.

1. Komu będą przysługiwać świadczenia rodzinne na podstawie ustawy pomocowej?

Zgodnie z art. 26 ust. 1 ustawy pomocowej, prawo do świadczeń rodzinnych będzie przysługiwać obywatelowi Ukrainy przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1 tej ustawy.

Uwaga: Zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy pomocowej, *ilekroć w ustawie jest mowa o obywatelu Ukrainy rozumie się przez to także nieposiadającego obywatelstwa ukraińskiego małżonka obywatela Ukrainy, o ile przybył on na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bezpośrednio z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa.*

Zgodnie z **art. 2 ust. 1 ustawy pomocowej**, jeżeli obywatel Ukrainy, o którym mowa w art. 1 ust. 1, wjechał legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od dnia 24 lutego 2022 r. do dnia określonego w przepisach wydanych na podstawie ust. 4 i deklaruje zamiar pozostania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jego pobyt na tym terytorium uznaje się za legalny w okresie 18 miesięcy licząc od dnia 24 lutego 2022 r. Za legalny uznaje się także pobyt dziecka urodzonego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez matkę, która jest wyżej określoną osobą.

Natomiast zgodnie z **art. 26 ust. 1 pkt 1 ustawy pomocowej**, obywatelowi Ukrainy przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium

Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1, przysługuje prawo do świadczeń rodzinnych, odpowiednio na zasadach i w trybie określonych w tych przepisach, z wyłączeniem warunku posiadania karty pobytu z adnotacją „dostęp do rynku pracy”.

Oznacza to, że do ustalania prawa do powyższych świadczeń obywatelom Ukrainy których pobyt został uznany za legalny na mocy ustawy pomocowej, nie ma znaczenia czy dana osoba ma dostęp do polskiego rynku pracy. Dlatego w przypadku wniosków składanych przez ww. osoby organ właściwy nie może żądać dołączenia do wniosku dokumentu potwierdzającego dostęp do polskiego rynku pracy.

2. Wpis do rejestru Straży Granicznej i posiadanie numeru PESEL.

Zgodnie z art. 26 ust. 3 ustawy pomocowej, obywatelowi Ukrainy przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1, prawo do świadczeń, o których mowa w ust. 1 (w tym między innymi do świadczeń rodzinnych), ustala się, począwszy od miesiąca, w którym wpłynął wniosek o dane świadczenie, nie wcześniej niż od miesiąca, w którym obywatel ten został wpisany do rejestru, o którym mowa w art. 3 ust. 3, a w przypadku świadczeń przysługujących na dziecko – również dziecko zostało wpisane do tego rejestru. Ponadto wniosek o przyznanie świadczeń, o których mowa w ust. 1, zawiera numer PESEL wnioskodawcy oraz, jeżeli występuje, rodzaj, serię i numer dokumentu stanowiącego podstawę przekroczenia granicy, a w przypadku świadczeń przysługujących na dziecko – numer PESEL dziecka oraz, jeżeli występuje, rodzaj, serię i numer dokumentu stanowiącego podstawę przekroczenia granicy.

Ważne: Powyższy przepis oznacza, że jednym z dodatkowych warunków przyznania świadczeń rodzinnych jest aby wnioskujący o świadczenia rodzinne ww. obywatel Ukrainy oraz dzieci, na które wnioskuje o ich przyznanie, byli wpisani do rejestru Straży Granicznej, o którym mowa w art. 3 ust. 3 ustawy pomocowej. Rejestr, o którym mowa powyżej, to rejestr prowadzony przez Komendanta Straży Granicznej, w którym są gromadzone informacje o ww. obywatelach Ukrainy, którzy przekroczyli granicę po 23 lutego 2022 r. **Podstawową drogą uzyskania wpisu do rejestru Straży Granicznej jest złożenie w urzędzie gminy/miasta wniosku o nadanie numeru ewidencyjnego PESEL – w takim przypadku wniosek o nadanie numeru PESEL i jego nadanie jest jednocześnie wpisem do rejestru Straży Granicznej (art. 3 ust. 3 ustawy pomocowej). Zatem uzyskanie przez obywatela Ukrainy oraz przez dzieci, na które wnioskuje**

o świadczenia rodzinne numeru PESEL oznacza jednocześnie spełnienie warunku wpisu do rejestru Straży Granicznej, o którym mowa w art. 26 ust. 3 ustawy pomocowej, od którego uzależnione jest przyznanie świadczeń rodzinnych. W związku z tym, datę złożenia wniosku o wpis do rejestru PESEL i jego nadanie z symbolem UKR należy traktować jako datę wpisu do rejestru SG.

Zgodnie z ustawą pomocową, obywatele Ukrainy, którzy przybyli do Polski po 23 lutego 2022 r. i którym nadano PESEL będą mieli w rejestrze PESEL nadany dodatkowy symbol UKR (art. 84 ustawy pomocowej).

Potwierdzeniem dla organu właściwego nadania danej osobie/dziecku nr PESEL wraz z symbolem UKR, który to wpis jest jednocześnie potwierdzeniem wpisu do rejestru Straży Granicznej, wnioskodawca powinien potwierdzić zaświadczeniem, które otrzymał wraz z nadaniem nr PESEL.

Docelowo, organ właściwy realizujący świadczenia rodzinne, będzie miał możliwość samodzielnej weryfikacji nr PESEL poprzez dostęp do rejestru ww. obywateli Ukrainy, którym nadano nr PESEL z symbolem UKR (na podstawie art. 6 ustawy pomocowej).

3. Opiekun tymczasowy – nowa kategoria osoby uprawnionej do świadczeń rodzinnych

Ustawa pomocowa przewiduje również w art. 26 ust. 4, że przysługujące na dziecko świadczenia rodzinne, z wyłączeniem świadczenia rodzicielskiego (uwaga: nowelizacja przepisu - czytaj poniżej) **przysługują także opiekunowi tymczasowemu dziecka**, o którym mowa w art. 25.

Przyznając prawo do świadczeń rodzinnych opiekunowi tymczasowemu stosuje się **odpowiednio** art. 5 ust. 11 ustawy o świadczeniach rodzinnych, zgodnie z którym w przypadku gdy prawo do świadczeń rodzinnych ustala się na dziecko pozostające pod opieką opiekuna prawnego, ustalając dochód uwzględnia się tylko dochód dziecka.

Z powyższego przepisu wynika, że:

- o świadczenia rodzinne na rzecz dzieci, **z wyjątkiem świadczenia rodzicielskiego**, których dotyczy ustawa pomocowa może wnioskować nie tylko rodzic danego dziecka czy opiekun prawny, ale również opiekun tymczasowy ustanowiony przez sąd. Opiekun tymczasowy do wniosku o świadczenia rodzinne na dzieci powinien dołączyć postanowienie sądu opiekuńczego/jego odpis o ustanowieniu go opiekunem tymczasowym dziecka, którego kopię organ właściwy potwierdza za zgodność z oryginałem i pozostawia w aktach sprawy,

- w przypadku gdy o zasiłek rodzinny na dzieci będzie występował opiekun tymczasowy, to w składzie rodziny we wniosku o to świadczenie występować będzie tylko dziecko pozostające pod jego opieką i przy ustalaniu prawa do tego świadczenia uwzględniać się będzie tylko dochód tego dziecka (o ile oczywiście jakiś dochód w rozumieniu ustawy o świadczeniach rodzinnych dziecko posiada) – analogicznie jak ma to miejsce gdy o zasiłek rodzinny na dziecko wnioskuje opiekun prawny.

Ważne: Ustawa z dnia 23 marca 2022 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. poz. 683), wprowadziła dwa doprecyzowania przepisów, które dotyczą przyznawania świadczeń rodzinnych opiekunowi tymczasowemu:

- wyłączenie opiekuna tymczasowego z katalogu osób uprawnionych do świadczenie rodzicielskiego – znowelizowany art. 26 ust. 4 ustawy pomocowej,
- doprecyzowanie, że opiekun tymczasowy wniosek o wypłatę jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka składa w terminie 12 miesięcy od dnia narodzin dziecka – dodany art. 26 ust. 4a.

Ponadto zgodnie ze znowelizowanymi przepisami ustawy pomocowej (dodany przepis art. 26 ust. 4b), w postępowaniach o przyznanie świadczeń rodzinnych, w imieniu i na rzecz opiekuna tymczasowego, o którym mowa w art. 25 ust. 7 zdanie trzecie, wnioski o świadczenia i dofinansowanie **składa i działa w tych postępowaniach wyłącznie starosta lub upoważniony przez niego pracownik jednostki organizacyjnej powiatu.**

Oznacza to, że jeśli opiekunem tymczasowym dziecka zostanie ustanowiona osoba, która na terytorium Ukrainy, bezpośrednio przed przybyciem z tym dzieckiem do Polski, sprawowała pieczę zastępczą nad tym dzieckiem, to wówczas do złożenia wniosku o dane świadczenie rodzinne, **w imieniu tego opiekuna tymczasowego, jest uprawniony wyłącznie starosta lub inna osoba upoważniona przez starostę będąca pracownikiem innej jednostki organizacyjnej powiatu (np. dyrektor powiatowego centrum pomocy rodzinie, dyrektor placówki opiekuńczo-wychowawczej lub inna osoba).**

Następnie przyznane opiekunowi tymczasowemu reprezentowanemu przez ww. osobę, przez organ właściwy świadczenie rodzinne, po ich przekazaniu przez organ właściwy na konto powiatu na terenie którego opiekun tymczasowy sprawuje opiekę, powiat będzie przekazywał opiekunowi tymczasowemu z uwzględnieniem możliwości ich przekazywania w formie rzeczowej lub opłacania usług.

W jaki sposób organ właściwy będzie ustalał, że w danym przypadku zastosowanie będzie miał art. 26 ust. 4b ustawy pomocowej czyli, że dany opiekun tymczasowy nie może złożyć osobiście wniosku o świadczenia rodzinne na dzieci znajdujące się pod jego opieką lecz w jego imieniu wniosek powinien złożyć starosta lub upoważniony przez starostę pracownik jednostki organizacyjnej powiatu?

Na mocy nowelizacji ustawy pomocowej, **utworzona zostanie ewidencja** małoletnich obywateli Ukrainy, którzy wjechali na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez opieki osób sprawujących faktyczną pieczę nad nimi, oraz małoletnich obywateli Ukrainy, którzy wjechali na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i bezpośrednio przed przybyciem byli umieszczeni w pieczy zastępczej na terytorium Ukrainy. Ewidencja zawiera również dane o opiekunach ww. małoletnich.

Dzięki dostępowi do tej ewidencji za pośrednictwem systemu dziedzinowego do obsługi świadczeń rodzinnych, organy właściwe realizujące świadczenia rodzinne będą mogły identyfikować, czy dany opiekun tymczasowy jest uprawniony do złożenia wniosku o świadczenia rodzinne na dzieci osobiście, czy też w jego imieniu i na jego rzecz wniosek powinien złożyć starosta/upoważniony pracownik jednostki organizacyjnej powiatu, ponieważ dany opiekun tymczasowy jest osobą, o której mowa w art. 25 ust. 7 zdanie trzecie ustawy pomocowej (czyli osobą, która na terytorium Ukrainy, bezpośrednio przed przybyciem z tym dzieckiem do Polski, sprawowała pieczę zastępczą nad danym dzieckiem). W sytuacji gdy organ właściwy ustali w ewidencji, że dany opiekun tymczasowy, który chce ubiegać się o świadczenia rodzinne na dane dziecko znajdujące się pod jego opieką, jest osobą o której mowa w art. 25 ust. 7 zdanie trzecie ustawy pomocowej, to w takiej sytuacji organ właściwy powinien poinformować go, że wniosek o świadczenia rodzinne może w jego imieniu złożyć tylko starosta/upoważniony pracownik jednostki organizacyjnej powiatu, na którego terenie opiekun ten sprawuje opiekę nad dzieckiem.

Uwaga: biorąc pod uwagę, że dane w ww. ewidencji mogą być zasilane przez powiatowe centra pomocy rodzinie z opóźnieniem, zasadne jest aby **organy właściwe od każdego opiekuna tymczasowego odbierały odpowiednie oświadczenie**, że dany opiekun tymczasowy jest/nie jest osobą o której mowa w art. 25 ust. 7 zdanie trzecie ustawy pomocowej.

W przypadku gdy opiekun tymczasowy oświadczy, że jest osobą o której mowa w art. 25 ust. 7 zdanie trzecie ustawy pomocowej, to w takiej sytuacji organ właściwy powinien poinformować go, że wniosek o świadczenia rodzinne może w jego imieniu złożyć wyłącznie starosta/upoważniony pracownik jednostki organizacyjnej powiatu, na którego terenie opiekun ten sprawuje opiekę nad dzieckiem.

Przykładowy wzór takiego oświadczenia dla opiekuna tymczasowego przygotowany w języku polskim i ukraińskim do odpowiedniego wykorzystania przez organy właściwe został umieszczony na stronie MRiPS pod adresem:

<https://www.gov.pl/web/rodzina/wzory-wnioskow-o-swadczenia-rodzinne-dla-obywateli-ukrainy>

W przypadku złożenia wniosku przez starostę/upoważnionego przez starostę pracownika jednostki organizacyjnej powiatu, wnioskodawca ten działa w całym postępowaniu administracyjnym przed organem właściwym w imieniu i na rzecz opiekuna tymczasowego. Ponadto zgodnie z art. 26 ust. 4c ustawy pomocowej, opiekunowi tymczasowemu, o którym mowa w art. 25 ust. 7 zdanie trzecie, przyznane świadczenia rodzinne organ właściwy wypłaca na rachunek bankowy powiatu, na terenie którego opiekun ten sprawuje opiekę nad dziećmi. Zaś w dalszej kolejności powiat przekazuje przyznane opiekunowi tymczasowemu – zgodnie z powyższymi przepisami reprezentowanemu przez starostę/upoważnionego pracownika jednostki organizacyjnej powiatu - świadczenia w szczególności w formie rzeczowej lub w formie opłacania usług.

Uwaga: zgodnie z art. 3 ustawy nowelizującej ustawę pomocową, w sprawach o świadczenia rodzinne wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej stosuje się przepisy w nowym, znowelizowanym brzmieniu.

Kim jest opiekun tymczasowy?

Zgodnie z ustawą pomocową (art. 25 ust. 1), małoletniego obywatela Ukrainy, o którym mowa w art. 1 ust. 1, który przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez opieki osób dorosłych odpowiedzialnych za niego zgodnie z prawem obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej, reprezentuje oraz sprawuje pieczę nad jego osobą i majątkiem opiekun tymczasowy.

Opiekuna tymczasowego ustanawia sąd opiekuńczy właściwy ze względu na miejsce pobytu małoletniego dziecka. Opiekunem tymczasowym będzie mógł zostać przede wszystkim krewny lub powinowaty dziecka, a także inna osoba jeżeli gwarantuje ona należyte wykonywanie obowiązków opiekuna. W przypadku gdy nie ma takich osób **ośrodek pomocy społecznej lub centrum usług społecznych w przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych albo inna jednostka organizacyjna wskazana przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta właściwego ze względu na miejsce pobytu**

małoletniego, na wniosek sądu, będzie wskazywał sądowi innego kandydata do pełnienia funkcji opiekuna tymczasowego.

Do złożenia wniosku o wyznaczenie opiekuna tymczasowego są uprawnieni: Straż Graniczna, wójt, burmistrz, prezydent miasta, starosta, marszałek województwa, prokurator, Policja, kierownicy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, przedstawiciele organizacji międzynarodowych lub pozarządowych zajmujących się udzielaniem pomocy cudzoziemcom, osoba sprawująca faktyczną pieczę nad małoletnim, osoba, która objęła faktyczną pieczę nad małoletnim po wjeździe przez małoletniego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i sprawuje ją w dniu złożenia wniosku, inne osoby lub podmioty, w ramach swoich zadań.

4. Świadczenia rodzinne uzależnione od dochodu – wyłączenie ze składu rodziny osoby nieprzebywającej w Polsce.

Zgodnie z art. 26 ust. 2 ustawy pomocowej, ustalając prawo do świadczeń rodzinnych uzależnionych od kryterium dochodowego, przy ustalaniu dochodu rodziny w przeliczeniu na osobę nie uwzględnia się członka rodziny, który, **zgodnie z oświadczeniem** osoby ubiegającej się o te świadczenia, nie przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Oznacza to, że jeżeli osoba wnioskująca np. o zasiłek rodzinny oświadczy, że członek jej rodziny (określonej zgodnie z definicją art. 3 pkt 16 ustawy o świadczeniach rodzinnych) nie przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, to w takim przypadku przy ustalaniu prawa do zasiłku rodzinnego – **ustalając dochód rodziny w przeliczeniu na osobę, nie uwzględnia się tego członka rodziny i w konsekwencji nie uwzględniania się również dochodu takiej osoby (gdym proces ustalenia dochodu na osobę w rodzinie zaczyna się od ustalenia osób w rodzinie, których dochód bierze się pod uwagę).**

5. Inne warunki przyznawania świadczeń rodzinnych.

Ważne: *Pozostałe, określone w ustawie o świadczeniach rodzinnych warunki przyznawania poszczególnych świadczeń rodzinnych i dokumentowanie ich spełnienia (tj. np. dokumentowanie niepełnosprawności odpowiednim orzeczeniem o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności), w tym dodatków do zasiłku rodzinnego, pozostają niezmienione i są identyczne jak obowiązujące przy przyznawaniu świadczeń rodzinnych obywatelom Polski czy innym cudzoziemców wskazanym w art. 1 ww. ustawy.*

Najczęstsze pytania i odpowiedzi:

1. Czy posiadanie przez obywatela Ukrainy, którego dotyczy ustawa pomocowa numeru ewidencyjnego PESEL jest niezbędne do przyznania świadczeń rodzinnych?

Tak. Posiadanie przez obywatela Ukrainy numeru PESEL oznacza co do zasady jednocześnie spełnienie warunku wynikającego z art. 26 ust. 3 ustawy pomocowej (wpisu do rejestru Straży Granicznej). Ponadto ustawa pomocowa wymaga aby wniosek zawierał numer PESEL wnioskodawcy oraz dzieci, na które wnioskuje o przyznanie świadczeń rodzinnych. Dlatego w przypadku złożenia wniosku bez wymaganego numeru PESEL należy wezwać wnioskodawcę do uzupełnienia wniosku o ten numer.

2. Czy będą jakieś specjalne/oddzielne warunki do spełnienia przez obywateli Ukrainy, aby uzyskać prawo do niektórych świadczeń rodzinnych np. dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowania dziecka?

Ustawowe warunki przyznawania poszczególnych świadczeń rodzinnych są takie same dla osób ubiegających się - obywateli Ukrainy, jak i pozostałych osób. Oznacza to, że obywatel Ukrainy wnioskujący o dane świadczenia rodzinne musi spełnić określone ustawą warunki/przesłanki do jego przyznania. Dotyczy to również sposobu dokumentowania spełnienia ustawowych warunków dla poszczególnych świadczeń rodzinnych.

Ustawa pomocowa wprowadziła tylko trzy wyjątki od określonych w ustawie o świadczeniach rodzinnych zasad:

- brak warunku dostępu do rynku pracy dla obywateli Ukrainy, których dotyczy ustawa pomocowa,
- niewliczanie osoby nieprzebywającej na terytorium RP do dochodu rodziny – zgodnie z oświadczeniem wnioskodawcy,
- prawo do świadczeń rodzinnych dla opiekuna tymczasowego ustanowionego zgodnie z art. 25 ustawy pomocowej z odpowiednim stosowaniem art. 5 ust. 11 ustawy o świadczeniach rodzinnych.

W związku z powyższym, deklarujący samotne wychowanie rodzic - obywatel Ukrainy wnioskujący np. o dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowania dziecka będzie musiał tak jak obywatel Polski spełnić warunki określone w art. 11a ustawy o świadczeniach rodzinnych.

3. Jak postąpić w przypadku obywatela Ukrainy wnioskującego o świadczenia rodzinne, który wjechał na terytorium RP po 24 lutego br. i który posiadał już numer PESEL nadany wcześniej np. kilka lat temu?

Przede wszystkim należy wskazać, że przepisy ustawy pomocowej dotyczą tych obywateli Ukrainy (oraz ich małżonków), którzy przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bezpośrednio z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa w okresie od dnia 24 lutego 2022 r. W zdecydowanej większości przypadków osoby, które przybyły do Polski od 24 lutego 2022 r. nie będą posiadały polskiego numeru PESEL i będą musiały one złożyć wniosek o nadanie tego numeru w oparciu o przepisy art. 4 ustawy pomocowej. Jednak może się zdarzyć, że po tej dacie przybyli bądź przybędą osoby, które już wcześniej miały nadany numer PESEL. Jeżeli takie osoby będą chciały uzyskać prawo do świadczeń rodzinnych z zastosowaniem przepisów szczególnych z ustawy pomocowej, również będą musiały znaleźć się w rejestrze PESEL z symbolem UKR utworzonym dla obywateli Ukrainy przybyłych do Polski w okresie od 24 lutego 2022 r. W tym celu będą musiały udać się do urzędu gminy/miasta i złożyć wniosek o dokonanie odpowiedniej zmiany w rejestrze PESEL (usunięcie niezgodności), która to zmiana polegać będzie na nadaniu symbolu UKR w rejestrze PESEL.

4. Czy opiekun tymczasowy będzie mógł złożyć wniosek o jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia dziecka?

Zgodnie z art. 26 ust. 4 ustawy pomocowej, przysługujące na dziecko świadczenia o których mowa w ust. 1 – czyli także świadczenia rodzinne, przysługują także opiekunowi tymczasowemu dziecka, o którym mowa w art. 25. Oznacza to, że ustanowiony przez sąd w trybie art. 25 ustawy pomocowej opiekun tymczasowy dziecka może ubiegać się także o jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka (tzw. becikowe).

W przypadku jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka, opiekuna tymczasowego, tak jak rodzica dziecka obowiązuje 12-miesięczny termin na złożenie wniosku liczony od dnia narodzin dziecka.

Uwaga: opiekuna tymczasowego, analogicznie jak np. opiekuna prawnego czy rodzica adopcyjnego, nie powinien dotyczyć natomiast warunek dostarczenia zaświadczenia lekarskiego dokumentującego pozostawanie jej pod opieką medyczną w okresie od 10 tygodnia ciąży do porodu.

5. Czy matka dziecka - obywatelka Ukrainy, która przyjechała do Polski 4 marca 2022 r. z dzieckiem w wieku 4 miesięcy i której dotyczy ustawa pomocowa, będzie musiała posiadać zaświadczenie o pozostawaniu pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia ciąży do porodu, aby otrzymać dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu urodzenia dziecka lub jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka?

Zgodnie z art. 26 ust. 1 ustawy pomocowej, świadczenia wymienione w tym przepisie przysługują odpowiednio na zasadach i w trybie określonych w tych przepisach (czyli między innymi w ustawie o świadczeniach rodzinnych). W związku z tym aby otrzymać dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu urodzenia dziecka lub jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka musi spełnić warunki wynikające odpowiednio z art. 9 i 15b ustawy o świadczeniach rodzinnych, w tym między innymi udokumentowany zaświadczeniem lekarskim lub wystawionym przez położną warunek pozostawania matki dziecka pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia ciąży do porodu.

6. Jak udokumentować zadeklarowaną we wniosku utratę dochodu? Np. wniosek o zasiłek rodzinny składa matka dziecka, która w roku bazowym 2020 – pracowała, ale teraz, w związku z działaniami wojennymi, tę pracę utraciła?

Zastosowanie będą tu miały te same i niezmiennie od lat regulacje, zgodnie z którymi, ustalając prawo do świadczeń rodzinnych - zasiłku rodzinnego, uwzględnia się również odpowiednio oświadczenie, określające datę utraty dochodu oraz wysokość i rodzaj utraconego dochodu. **Oświadczenie też jest dokumentem i organ właściwy ma obowiązek je honorować** (vide art. 23 ust. 4d ustawy o świadczeniach rodzinnych i § 5 pkt 3 lit. g rozporządzenia ministra rodziny, pracy i polityki społecznej z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o przyznanie świadczeń rodzinnych).

7. Czy należy weryfikować w systemie e-podatki informacje o dochodzie opodatkowanym wszystkich wnioskodawców – obywateli Ukrainy i członków ich rodzin?

Przy ustalaniu prawa do uzależnionych od dochodu świadczeń rodzinnych na okres zasiłkowy 2021/2022, w przypadku wszystkich wniosków należy zweryfikować czy osoby ubiegające się o świadczenia rodzinne (oraz członkowie ich rodzin) nie osiągały dochodów podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych w ramach udostępnionej organom właściwym usługi e-podatki. Nie jest bowiem wykluczone, że w roku

kalendaryzowym poprzedzającym okres zasiłkowy (czyli aktualnie w roku 2020) – osoby te mogły osiągnąć dochody opodatkowane podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Natomiast w przypadku gdy te osoby nie osiągnęły żadnych dochodów podlegających opodatkowaniu użytkownik – pracownik organu właściwego – otrzyma w ramach udostępnianej usługi e-podatki informację, że system nie zawiera deklaracji dotyczącej danej osoby za podany okres lub że nie znaleziono danej osoby/osób – co należy uznać za brak takich dochodów.

8. Zasiłek rodzinny/jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka dla obywatela Ukrainy deklarującego samotne wychowanie dziecka i dokumentowanie ustawowego wymogu zasądzenia alimentów.

Zgodnie z art. 7 pkt 5 ustawy o świadczeniach rodzinnych, zasiłek rodzinny nie przysługuje, gdy **osoba deklarująca samotne wychowywanie dziecka** (zgodnie z definicją art. 3 pkt 17a) wnioskuje o zasiłek rodzinny i nie dołączy do wniosku tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, ustalającego alimenty na to dziecko od drugiego z rodziców, chyba że:

- a) rodzice lub jedno z rodziców dziecka nie żyje,
- b) ojciec dziecka jest nieznan,
- c) powództwo o ustalenie świadczenia alimentacyjnego od drugiego z rodziców zostało oddalone,
- d) sąd zobowiązał jednego z rodziców do ponoszenia całkowitych kosztów utrzymania dziecka i nie zobowiązał drugiego z rodziców do świadczenia alimentacyjnego na rzecz tego dziecka, e) dziecko, zgodnie z orzeczeniem sądu, jest pod opieką naprzemienną obojga rodziców sprawowaną w porównywalnych i powtarzających się okresach.

Powyższy wymóg udokumentowania zasądzonych alimentów lub udokumentowania braku ich zasądzenia z przyczyn wymienionych w art. 7 pkt 5 lit. a-d ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2022 r., poz. 615, z późn. zm.), dotyczy obywateli polskich, jak i każdego cudzoziemca (w tym obywateli Ukrainy), którzy deklarując samotne wychowanie dziecka ubiegają się o zasiłek rodzinny. W konsekwencji zastosowanie mają również przepisy art. 24a ust. 4-6, które dotyczą szczególnych zasad uzupełnienia wniosku o niezbędny w danym przypadku **tytuł wykonawczy** i odpowiednie zapisy § 5 rozporządzenia ministra rodziny, pracy i polityki społecznej z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o przyznanie świadczeń rodzinnych (Dz. U. z 2017 r., poz. 1466).

Jednocześnie należy wskazać, że **zgodnie ze stanowiskiem Ministerstwa Sprawiedliwości**, które to jest właściwe w zakresie regulacji prawnych dotyczących tytułów wykonawczych i wykonalności w Polsce orzeczeń sądowych wydanych przez sądy państw obcych, orzeczenia sądów ukraińskich dotyczące alimentów **podlegają procedurze uznania przez polski sąd** na podstawie zapisów Konwencji sporządzonej dnia 23 listopada 2007 r. o międzynarodowym dochodzeniu alimentów na rzecz dzieci i innych członków rodziny (Dz. U. UE. L. z dnia 22 lipca 2011) lub umowy **dwustronnej – dopiero wówczas takie orzeczenie jest w Polsce tytułem wykonawczym o którym mowa w ww. przepisach dotyczących świadczeń rodzinnych.** Wniosek o uznanie w Polsce orzeczenia sądu ukraińskiego osoba zainteresowana powinna złożyć do sądu okręgowego w Polsce (co do zasady możliwe jest też złożenie takiego wniosku za pośrednictwem organu centralnego - Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy, które przekaze go za pośrednictwem polskiego Ministerstwa Sprawiedliwości do właściwego sądu okręgowego w Polsce).

Powyższe dotyczy również ustalania prawa do jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka - art. 15b ust 4 pkt 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych i § 8 rozporządzenia ministra rodziny, pracy i polityki społecznej z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o przyznanie świadczeń rodzinnych.

Powyższe nie dotyczy wnioskodawców nie będących osobami samotnie wychowującymi dziecko, tj. osób pozostających w związkach małżeńskich lub osób wychowujących co najmniej jedno dziecko wspólnie z jego rodzicem – w przypadku takich osób ich stan cywilny, to stan cywilny wskazany we wniosku o zasiłek rodzinny, który organ właściwy ma obowiązek uznawać (rejestr PESEL zawierający dane obywateli Ukrainy, których dotyczy ustawa pomocowa, nie zawiera danych o ich stanie cywilnym - art. 4 ustawy pomocowej).

Ponownie należy wskazać, że zgodnie z art. 26 ust. 2 ustawy pomocowej, ustalając prawo do świadczeń rodzinnych uzależnionych od kryterium dochodowego, przy ustalaniu dochodu rodziny w przeliczeniu na osobę nie uwzględnia się członka rodziny, który, **zgodnie z oświadczeniem** osoby ubiegającej się o te świadczenia, nie przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Oznacza to, że jeżeli osoba wnioskująca np. o zasiłek rodzinny oświadczy, że członek jej rodziny (określonej zgodnie z definicją art. 3 pkt 16 ustawy o świadczeniach rodzinnych) nie przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (tj. np. współmałżonek lub drugi z rodziców wspólnie wychowywanego dziecka), to w takim przypadku przy ustalaniu prawa do zasiłku rodzinnego – **ustalając dochód rodziny**

w przeliczeniu na osobę, nie uwzględnia się tego członka rodziny i w konsekwencji nie uwzględniania się również dochodu takiej osoby (gdź proces ustalenia dochodu na osobę w rodzinie zaczyna się od ustalenia osób w rodzinie, których dochód bierze się pod uwagę).

9. Co w sytuacji kiedy o świadczenia rodzinne na dane dziecko zgłosi się osoba posiadająca orzeczenie ukraińskiego sądu o ustanowieniu jej opiekunem prawnym dla danego dziecka?

Zgodnie z wyjaśnieniami Ministerstwa Sprawiedliwości, orzeczenie ukraińskiego sądu ustanawiającego daną osobę opiekunem prawnym dla danego dziecka, **ma moc obowiązującą również w Polsce**. Tym samym, zgodnie z wyjaśnieniami Ministerstwa Sprawiedliwości, wyklucza to zastosowanie procedury ustanawiania przez polski sąd takiego opiekuna prawnego opiekunem tymczasowym na podstawie art. 25 ustawy pomocowej.

W związku z powyższym, opiekun prawny, po przedstawieniu przetłumaczonego przez tłumacza przysięgłego ukraińskiego orzeczenia o ustanowieniu go opiekunem prawnym, ma prawo do odpowiednich świadczeń rodzinnych przewidzianych dla opiekuna prawnego zgodnie z zapisami ustawy o świadczeniach rodzinnych z uwzględnieniem zapisów ustawy pomocowej.

10. W jaki sposób ustalać prawo do dodatków do zasiłku rodzinnego związanych z uczęszczaniem przez dziecko do szkoły – dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego i dodatek z tytułu uczęszczania przez dziecko do szkoły poza miejscem zamieszkania w szczególności w sytuacji kiedy dziecko przebywające w Polsce uczy się zdalnie, ale w szkole ukraińskiej?

Jak zostało już wyżej wskazane (patrz pyt. 2) ustawowe warunki przyznawania poszczególnych świadczeń rodzinnych są takie same dla osób ubiegających się - obywateli Ukrainy, jak i pozostałych osób. Dotyczy to również dodatków do zasiłku rodzinnego uzależnionych od nauki dziecka w szkole.

W związku z powyższym, dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego i dodatek z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania przysługują po spełnieniu ustawowych warunków określonych odpowiednio w art. 14 i art. 15 ustawy o świadczeniach rodzinnych. W szczególności warunku nauki dziecka w szkole odpowiadającej typom szkoły wymienionym w art. 3 pkt 18 ustawy o świadczeniach rodzinnych **nawet jeśli siedziba tej szkoły znajduje się poza granicami Polski** (System

Informacji Oświatowej do którego organ właściwy ma dostęp, obejmuje placówki oświatowe działające w Polsce i tym samym nie obejmuje szkoły ukraińskiej). Nie jest to nowe, ani niespotykane rozwiązanie – możliwość wpisania szkoły znajdującej się poza granicami Polski jest uwzględniona od wielu lat w udostępnionym przez MRiPS wzorze wniosku o ustalenie prawa do zasiłku rodzinnego i dodatków.

11. W jaki sposób weryfikować lub dokumentować stopień pokrewieństwa pomiędzy członkami rodziny w sytuacji kiedy w bazie danych PESEL nie ma takich danych, np. jak potwierdzić, że wnioskodawca jest rodzicem dziecka, na które wnioskuje o zasiłek rodzinny?

Baza danych PESEL, w której są gromadzone dane o osobach – obywatelach Ukrainy, których dotyczy ustawa pomocowa, co do zasady nie zawiera informacji o rodzicach danego dziecka. W związku z tym, stopień pokrewieństwa rozumiany jako relacja pomiędzy wnioskodawcą, a członkami jego rodziny wynikający z treści oświadczenia wnioskodawcy składanego we wniosku o zasiłek rodzinny pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia, jest wiążący dla organu właściwego.

W związku z powyższym nie jest wymagane aby ww. obywatel Ukrainy wnioskujący o świadczenia rodzinne przedstawiał dodatkowo akty urodzenia dzieci (których niejednokrotnie ww. osoby przebywające w Polsce nie posiadają).

12. Co w sytuacji kiedy wnioskodawca oświadczy, że z Ukrainy nadal otrzymuje zasiłki na dzieci?

Zgodnie z obowiązującym od lat przepisem art. 7 pkt 6 ustawy o świadczeniach rodzinnych, zasiłek rodzinny nie przysługuje jeżeli członkowi rodziny przysługuje na dziecko zasiłek rodzinny za granicą, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej (obowiązująca umowa dwustronna z Ukrainą o zabezpieczeniu społecznym nie stanowi inaczej gdyż w ogóle nie obejmuje świadczeń rodzinnych). Przypomnieć należy, że wniosek o ustalenie prawa do zasiłku rodzinnego od lat zawiera stosowne pouczenie oraz oświadczenie wnioskodawcy, że członkowi rodziny (czyli także wnioskodawcy) nie przysługuje na dziecko zasiłek rodzinny za granicą – podpisanie wniosku zawierającego ww. pouczenie/oświadczenie jest realizacją ww. zapisu ustawowego i jest wiążące dla organu właściwego. Dotyczy to również analogicznie pozostałych świadczeń rodzinnych.

13. Rodzic dziecka nie żyje lub ojciec dziecka jest nieznany - dokumentowanie spełnienia warunków wynikających z art. 7 pkt 5 ustawy o świadczeniach rodzinnych w przypadku osoby deklarującej samotne wychowywanie dziecka.

Zgodnie z art. 7 pkt 5 ustawy o świadczeniach rodzinnych, zasiłek rodzinny nie przysługuje, jeżeli osobie samotnie wychowującej nie zostało ustalone, na rzecz dziecka od jego rodzica, świadczenie alimentacyjne na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, chyba że:

a) rodzice lub jedno z rodziców dziecka nie żyje,

b) ojciec dziecka jest nieznany,

c) powództwo o ustalenie świadczenia alimentacyjnego od drugiego z rodziców zostało oddalone,

d) sąd zobowiązał jednego z rodziców do ponoszenia całkowitych kosztów utrzymania dziecka i nie zobowiązał drugiego z rodziców do świadczenia alimentacyjnego na rzecz tego dziecka,

e) dziecko, zgodnie z orzeczeniem sądu, jest pod opieką naprzemienną obojga rodziców sprawowaną w porównywalnych i powtarzających się okresach.

a) art. 7 pkt 5 lit. a ustawy o świadczeniach rodzinnych

Dokumentem potwierdzającym spełnienie przesłanki wynikającej z przepisu art. 7 pkt 5 lit. a ustawy o świadczeniach rodzinnych, która dotyczy osoby samotnie wychowującej dziecko jest zupełny lub skrócony aktu zgonu małżonka lub rodzica dziecka (§ 5 pkt 7 rozporządzenia ministra rodziny, pracy i polityki społecznej z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o przyznanie świadczeń rodzinnych). Zgodnie z wyjaśnieniami Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA), moc dowodowa zagranicznych aktów stanu cywilnego nie zależy od ich przeniesienia (transkrypcji) do polskiego systemu rejestracji stanu cywilnego. W związku z tym, w przypadku obywateli Ukrainy ubiegających się o zasiłek rodzinny, za wystarczający należy uznać zatem **przetłumaczony przez tłumacza przysięgłego ukraiński akt zgonu** (nie jest konieczne w tym przypadku dokonanie przez obywatela Ukrainy transkrypcji aktu zgonu do polskich akt stanu cywilnego).

b) art. 7 pkt 5 lit. b ustawy o świadczeniach rodzinnych

Dokumentem potwierdzającym spełnienie przesłanki wynikającej z przepisu art. 7 pkt 5 lit. b ustawy o świadczeniach rodzinnych, która dotyczy osoby samotnie wychowującej

dziecko, w przypadku gdy ojciec jest nieznany, jest odpis zupełny aktu urodzenia dziecka, w którym zgodnie z art. 61 ust. 2 ustawy Prawo aktach stanu cywilnego jako nazwisko ojca i jego nazwisko rodowe zamieszcza się nazwisko matki z chwili urodzenia dziecka z adnotacją o wpisaniu nazwiska matki i wybranego imienia jako danych ojca (§ 5 pkt 8 ww. rozporządzenia).

Z wyjaśnień MSWiA wynika, że obowiązujące w Ukrainie przepisy dotyczące sporządzania aktów stanu cywilnego są w tym zakresie analogiczne do przepisów jakie obowiązują w prawie polskim. W szczególności, jeżeli nie zachodzi domniemanie pochodzenia dziecka z małżeństwa lub też w inny sposób nie zostało ustalone pochodzenia dziecka od określonego mężczyzny, to w takim przypadku w księdze urodzeń wpisuje się w miejsce nazwiska ojca nazwisko rodowe matki, a imię zapisuje się zgodnie z wnioskiem matki (kwestię tę reguluje art. 135 kodeksu rodzinnego Ukrainy). W związku z powyższym, jeżeli z tłumaczenia na język polski ukraińskiego aktu urodzenia dziecka wynikać będzie, że została tam umieszczona wzmianka/adnotacja/informacja o tym, że na podstawie art. 135 kodeksu rodzinnego Ukrainy (będącego de facto odpowiednikiem polskiego art. 61 ust. 2 ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego), na wniosek matki wpisano nazwisko rodowe matki oraz wybrane przez nią imię jako dane ojca dziecka, to taki dokument przetłumaczony przez tłumacza przysięgłego organ właściwy powinien uznać za wystarczający do uznania spełnienia przesłanki z ww. przepisu art. 7 pkt 5 lit. b ustawy o świadczeniach rodzinnych.